

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM PROGRAMINA KAYITLI EBELERİN ‘ADLİ EBELİK’ KONUSUNDA BİLGİ VE GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**EVALUATION OF THE KNOWLEDGE AND OPINIONS OF THE MIDWIFE REGISTERED TO THE GRADUATE EDUCATION PROGRAM ON ‘FORENSIC PERMISSION’**Shadi HOURFAR¹ Birsen KARACA SAYDAM²¹ Özel Çınarlı Hastanesi, İzmir, Türkiye² Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, İzmir, Türkiye**ÖZET**

Amaç: Bu çalışmanın amacı ülkemizde lisansüstü eğitim programına kayıtlı ebelerin adli ebelik konusunda bilgi ve görüşlerinin belirlenmesi ve bu alandaki gereksinimin tespit edilmesidir.

Gereç ve Yöntem: Kesitsel olarak planlanan çalışma, ülkemizde Ebelik Anabilim Dalı ve lisansüstü eğitim programı bulunan üniversitelerde kayıtlı öğrencilerle yapılmıştır. Öğrencilerin iletişim adreslerine önce “Bilgilendirilmiş Onam” formu gönderilerek kabul edenlere (n=65) “Anket Formu” ve “Adli Ebelik Bilgi Formu” iletilmiştir. Veriler; Statistical Package for Social Sciences for Windows 22 programına kaydedilmiş ve tanımlayıcı istatistikler ile ki kare testinden yararlanılarak analiz edilmiş, ileri analiz için Fisher’s Kesin (Exact) Ki-Kare testi yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi ölçütü p<0.05 olarak alınmıştır.

Bulgular: Çalışmaya katılan %66.2’si 30 yaş ve altında, %76.9’u yüksek lisans %23.1’i doktora programına kayıtlı, %55.4’ü ‘beş yıldan fazla’ süredir çalışan ebelerin %49.2’sinin adli bir vaka ile karşılaştığı, %26.2’sinin bildirim yaptığı saptanmıştır. Ebelerin %89.2’si ‘Adli Ebelik’ branşının olması gerektiğini düşünmektedir, ebelerin sadece %24.6’sı konu ile ilgili eğitim almış olup, eğitim almayanlar kendilerini yetersiz hissetmektedir. Ebelerin %76.9’u Adli Ebeliğin ayrı disiplin olmasını isterken tümü Türkiye’de adli ebelere gereksinim olduğunu ve bu konudaki eğitimin lisans müfredat programında yer alması gerektiğini belirtmişlerdir.

Sonuç: Araştırma sonucunda; ülkemizde adli ebelik alanına ihtiyaç olduğu ve bu alanda özellikli bilgiye sahip ebelerin yetişmesi gerektiği belirlenmiştir. Ebelerin ağırlıklı olarak kadın ve çocuklarla çalışıyor olması, doğum ve kadın hastalıkları ile ilgili adli vakaların çokluğu ebelerin adli vakalarla karşılaşma olasılığını arttırmaktadır. Yeni bir uzmanlık alanı olan adli ebelik, hukuk ve tıp alanı arasındaki açığın kapatılmasında bir köprü görevi görebilir.

Anahtar Kelimeler: Adli Ebelik, Adli Vaka, Ebe, Eğitim, Yasa

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to determine the knowledge and opinions of midwives registered in the postgraduate education program in our country about forensic midwifery and to determine the need in this field.

Methods: The study, which was planned as a cross-sectional study, was carried out with students registered in universities with Midwifery Department and postgraduate education programs in our country. The "Informed Consent" form was sent to the contact addresses of the students and the "Survey Form" and "Forensic Midwifery Information Form" were sent to those who accepted (n=65). Data; It was recorded in the Statistical Package for Social Sciences for Windows 22 program and analyzed using descriptive statistics and chi-square test, and Fisher's Exact Chi-Square test was used for further analysis. The significance level criterion was taken as p<0.05.

Results: Of the midwives who participated in the study, 66.2% were aged 30 and under, 76.9% were registered to a master's degree, 23% were registered to a doctoral program, and 55.4% were working for 'more than five years', 49.2% faced judicial cases, 26.2% notification has been found. 89.2% of the midwives think that there should be a branch of 'Forensic Midwifery', only 24.6% of the midwives have received training on the subject, and those who do not feel themselves inadequate. While 76.9% of the midwives wanted Forensic Midwifery to be a separate discipline, all of them stated that there is a need for forensic midwives in Turkey and that education on this subject should be in the undergraduate curriculum.

Conclusion: As a result of the research; It has been determined that there is a need for forensic midwifery in our country and that midwives with specific knowledge in this field should be trained. The fact that midwives mainly work with women and children, and the abundance of forensic cases related to obstetrics and gynecology increases the likelihood of midwives to encounter forensic cases. Forensic midwifery, a new specialty, can act as a bridge to bridge the gap between law and medicine.

Keywords: Forensic Midwifery, Forensic Case, Education, Law, Midwife

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Birsen KARACA SAYDAM, Prof.Dr., Ege University, Faculty of Health Sciences, Department of Midwifery, İzmir, Turkey E-mail: birsenkarcasaydam@gmail.com, birsen.saydam@ege.edu.tr

Bu makaleye atıf yapmak için / Cite this article: Hourfar, S., Karaca Saydam, B. (2023). Lisansüstü Eğitim Programına Kayıtlı Ebelerin ‘Adli Ebelik’ Konusunda Bilgi ve Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Gevher Nesibe Journal of Medical & Health Sciences*, 8(Özel Sayı),787-796. <http://doi.org/10.5281/zenodo.8404177>

GİRİŞ

Suç ve şiddet olaylarının giderek arttığı günümüzde, acil servislerde, polikliniklerde veya olay yerinde kurbanlar ve faillerle ilk karşılaşan kişiler sağlık profesyonelleridir.

Ülkemizde adli vaka hizmetleri veren kurumlar; Adli Tıp Kurumu ve Adli Tıp Grup Başkanlıkları ile Adli Tıp Şube Müdürlükleri, Sağlık Bakanlığı'na bağlı devlet hastaneleri ve aile sağlığı merkezleri ile Üniversitelerin Adli Tıp Anabilim Dalları ve Adli Tıp Enstitüleri'dir. Adli vakaların ilk değerlendirildikleri yerler devlet hastanelerinin acil servisleri, sonuçlandırılmayan adli vakaların en son değerlendirildiği birimler ise Adli Tıp Kurumlarıdır (Tıraşçı ve ark., 2016). Adli vakalarda sağlık profesyonellerinin kanıtların değerlendirilmesindeki önemi yadsınamaz. Kanıtlara uygulanan (tanımlama, saklama vb) prosedür ve teknikleri iyi bilen sağlık profesyonelleri tedavi ve bakım esnasında adli incelemenin hızlanmasına ve vakaların daha kolay bir şekilde sonuçlanmasına neden olacaktır (Özorhan ve ark., 2017).

Adli olgular uzmanlık gerektirir ve bu konuda tecrübe edinmek oldukça değerlidir. İkinci ve üçüncü basamak bazı sağlık kurumlarında ağırlıklı olarak tanı ve tedavi amaçlı çalışan sağlık ekibi adli vakalarla daha seyrek karşılaşır. Bu alanda yeterli eğitime sahip olmayan sağlık profesyonelleri olguları değerlendirmede gereken hassasiyeti gösteremeyebilir. Şiddet olaylarının artması ile paralel olarak sağlık personellerinin adli vaka ile karşılaşma olasılığı da artmıştır. Dolayısıyla hangi tip sağlık kurumunda çalışıyor olursa olsun sağlık personeli adli olgularla ilgili bilgi sahibi olmalı, bilgilerini güncellemeli ve ekip çalışmasının önemine dikkat etmelidir (Şentürk ve Büyükaslan, 2013). Ebeler ve hemşireler adli vakalarla karşılaşma potansiyelleri yüksek sağlık profesyonelleridir. Yapılan çalışmalarda adli kanıtlara ait tüm işlemlerde ebe ve hemşirelere önemli görevler düştüğü fakat bilgi eksikliklerinin ciddi boyutta olduğu görülmektedir (Şentürk ve Büyükaslan, 2013; Özorhan ve ark., 2017; Karakaya&Mercanlıoğlu, 2019). Ülkemizde bakım alanında adli bilimlerin çalışma sahalarından birisi adli hemşirelik branşıdır. Uluslararası Adli Hemşireler Birliği (IAFN-The International Association of Forensic Nurses) Adli Hemşirelik branşını tanımlamış ve görev analizini belirlemiştir (Şentürk ve Büyükaslan, 2013). Fakat Adli Ebelik henüz tanımlanmamıştır, oysa ebeler kadın ve çocukla birinci, ikinci ve hatta üçüncü basamak sağlık kuruluşlarında bire-bir çalışan bir meslek grubudur. Hizmet ettiği popülasyon kadın ve çocuk sağlığı alanı olan ebelerin adli vakalarda; öykünün alınması, vakanın fizik muayenesi, kanıtın; tanımlanması, toplanması, saklanması ve kanıt koruma zincirinin oluşturulması ile tüm bunlara ait kayıtların tutulmasında önemli rolleri olacağı aşikârdır. Adli tıp kurumunda işlem yapılan dosyaların %30'unun (Aksu, 2016) doğum ve kadın hastalıkları ile ilgili olduğu düşünüldüğünde adli ebeliğin hukuk ile tıp alanında bir köprü olabileceği düşünülmektedir.

Ebelik lisans eğitimini tamamlamış, lisansüstü bir programa kayıtlı aynı zamanda da çalışma hayatını deneyimleme imkânı bulmuş olan genç ebelerin görüşlerinin objektif olacağı düşüncesi ile çalışma; "Bir lisansüstü eğitim programına kayıtlı ebelerin adli ebelik konusundaki bilgi ve görüşleri nelerdir?" ve "Lisansüstü eğitim alan ebelerin tanıtıcı özellikleri adli ebelik konusundaki bilgi ve görüşlerini etkiler mi? sorularından hareketle planlanmıştır.

Bu çalışma; ülkemizde lisansüstü eğitim programına kayıtlı ebelerin adli ebelik konusunda bilgi ve görüşlerinin belirlenmesi ve bu alandaki gereksinimin tespit edilmesi amacıyla kesitsel bir araştırma olarak planlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Kesitsel tipte bir araştırma olarak planlanan çalışma; 28 Şubat-28 Ağustos 2020 tarihleri arasında (6 ay), ülkemizdeki devlet ve özel üniversitelerinin Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ebelik Anabilim Dalı Yüksek Lisans (YL) ve Doktora (DR) Programında (2019-2020 eğitim öğretim yılında) kayıtlı ve aktif olan öğrencilerle yürütülmüştür. Çalışmada örneklem seçimine gidilmemiş, tüm evrene ulaşmak amaçlanmıştır fakat pandemi sürecindeki yaşanan zorluklar nedeniyle çalışmaya katılmayı kabul eden ve gönderilen formları eksiksiz bir şekilde yanıtlayan 65 ebeye (tespit edilmiş olan tüm evren) ulaşılmıştır.

Verilerin toplanmasında; çalışma hakkında gerekli açıklamaları içeren ve ebelerin çalışmaya katılma durumlarını belirleyen "Bilgilendirilmiş Onam Formu" yanı sıra ebelerin sosyo-demografik, tanımlayıcı ve araştırma hakkındaki görüşlerini içeren 20 adet sorudan oluşan "Anket Formu" ile literatür bilgileri doğrultusunda hazırlanan ve uzman görüşü alınarak kapsam geçerliği yapılan 12 maddeden oluşan "Adli Ebelik Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden ebelere

araştırma sonunda Adli Ebelik Bilgi Formu'nda yer alan önermeleri de içerecek şekilde literatür bilgilerinden yararlanarak hazırlanmış bir broşür gönderilmiştir (Hancı, 2003; Gökdoğan ve Erkol, 2005; Savaş, 2007; Şentürk ve Büyükaslan, 2013; Aksu, 2017; Aydın Doğan ve Yılmaz, 2021).

Formlar; ebelerin WhatsApp ve/veya elektronik posta (e-posta) adreslerine googleforms linki olarak gönderilmiş, araştırma verileri bu yöntemle toplanmıştır. Veri toplama işleminin ardından broşür de aynı şekilde e-posta veya WhatsApp ile iletilmiştir (Şema-1).

Araştırmanın bağımlı değişkeni, ebelerin Adli Ebelik konusundaki bilgi ve görüşleri, bağımsız değişkenleri ise; ebelerin yaşı, medeni durumu, eğitim durumu (YL/DR), aile tipi, gelir durumu, çalıştığı birim, çalışma süresi, adli vaka ile karşılaşma durumu, adli vaka konusunda eğitim alma durumu olarak belirlenmiştir.

Tüm veriler bilgisayarda Statistical Package for Social Sciences for Windows 22 (SPSS 22) programına kaydedilerek analiz edilmiştir. Hipotezleri test etmek için kategorik veri gruplarında sıklıkla kullanılan Ki Kare (χ^2) testinden yararlanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler (frekans, yüzde) hesaplanmıştır. Bağımsız iki kategorik değişken arasında farklılık olup olmadığını test etmek için Fisher's Kesin (Exact) Ki-Kare (χ^2) testi ile ileri analiz yapılmıştır. Elde edilen değerlerin yorumlanmasında anlamlılık düzeyi ölçütü $p < 0.05$ olarak alınmıştır.

Adli Ebelik Bilgi Formu Kapsam Geçerliliği (Lawshe Tekniği)

Literatür bilgisi doğrultusunda araştırmacılar tarafından 17 önerme olarak oluşturulan form, likert tipinde hazırlanmıştır. Alanında deneyimli 10 uzmandan görüş istenmiş fakat COVID-19 Pandemisi nedeniyle dokuz (9) uzmandan yanıt alınabilmiştir (Yurdugül, 2005).

Adli Ebelik Bilgi Formu puanlandırılması istenen bir ölçek olmayıp, her soruya verilen yanıtlar kendi içinde yüzdelik olarak ifade edilmektedir (Örneğin; "... .." önermesini katılımcıların %... oranında "Evet", %... oranında "Hayır" ve %... oranında "Kısmen" şeklinde yanıtladıkları saptanmıştır). Uzman görüşleri alındıktan sonra Lawshe Tekniği ile Kapsam Geçerliliği yapılarak formda yer alan önerme sayısı 12'ye indirilmiştir. "Adli Ebelik Bilgi Formu"nun $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde, dokuz uzman (N=9) ile KGÖ minimum değeri 0.75 olup, 12 önermeden oluşan "Adli Ebelik Bilgi Formu" KGİ (0.76) değerinden küçüktür. $KGİ \geq KGÖ$ olduğu için oluşturulan tüm formun kapsam geçerliliği istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < 0.05$) (Veneziano ve Hooper, 1997; Yurdugül, 2005; Yeşilyurt ve Çapraz, 2018).

Kapsam analizinden sonra form anlaşılabilirlik açısından değerlendirilmek üzere, lisansüstü eğitim gören ebe 10 öğrenciye uygulanmış, önerileri doğrultusunda son kontrol yapılarak örneklem grubuna uygulanacak olan son şeklini almıştır.

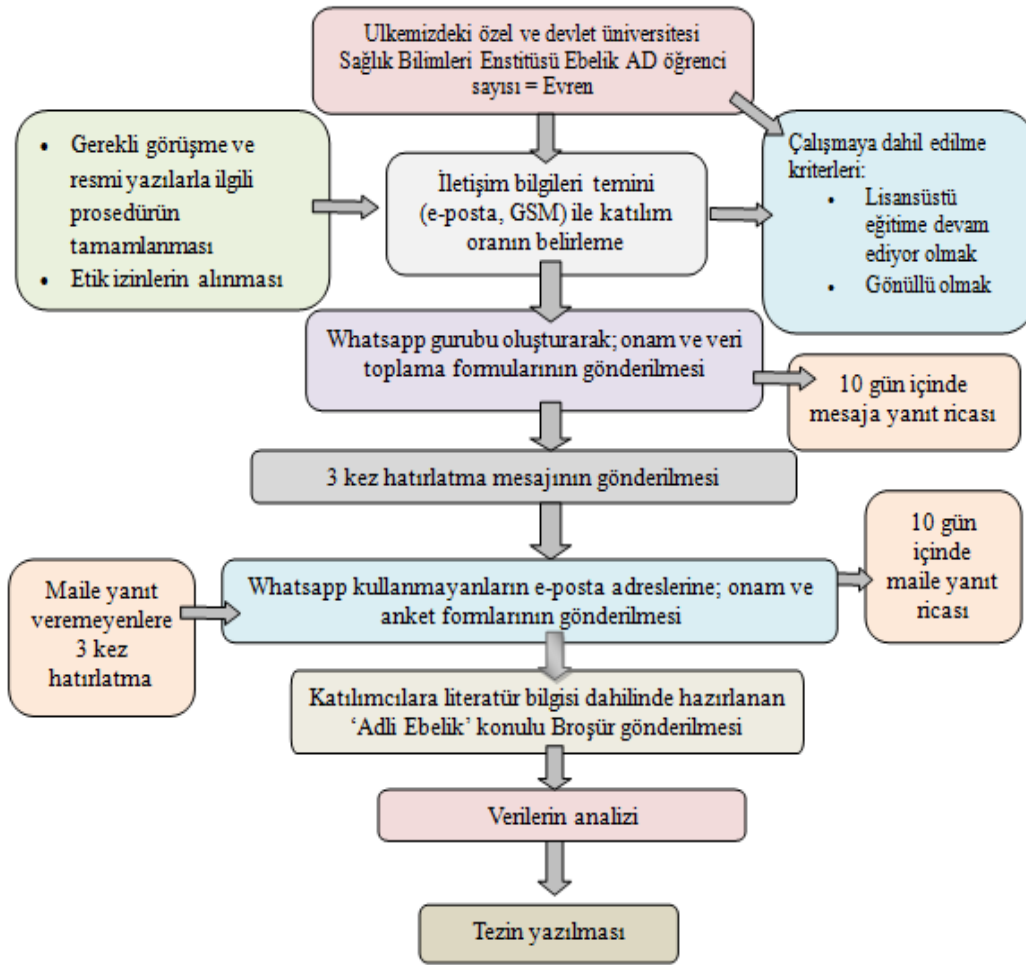
Araştırmaya katılan ebelere de çalışma sırasında nitel olarak Adli Ebelik Bilgi Formu hakkında görüşleri sorulmuş, yanıtlayanların önerileri araştırma sonunda değerlendirilmiş ve çalışmanın yazım aşaması bittikten sonra, öneriler doğrultusunda tekrar bir düzenleme yapılmıştır.

Etik Açıklamalar

Yüksek lisans programı tez çalışması olarak planlanan bu araştırmanın yapılabilmesi için;

- Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü yönetim kurulundan (22.07.2019 tarihli Enstitü Yönetim Kurulu 31/58 sayılı kararı)
- Ege Üniversitesi Tıbbi Araştırmalar Etik Kurulundan (E.24042) (22.01.2020 tarih ve 20-1.1T/5 karar no ile)
- Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nde Ebelik AD bulunan üniversitelerden (Olumlu yanıtı ulaşan yedi üniversite) ve
- Araştırmaya katılan ebelerden gerekli izinler alınmıştır.

Çalışma evrenini oluşturan ve ulaşılmış tüm katılımcılara çalışma verileri toplandıktan sonra konu hakkında bilimsel bilgi içeren bir broşür gönderilmiştir.



Şema 1. Araştırmanın tasarımı akış şeması

BULGULAR

Çalışmaya katılan ebelerin %66.2'sinin 30 yaş altında, %76.9'unun yüksek lisans %23.1'inin doktora programında kayıtlı ve %95.4'ünün çalışıyor olduğu, %60.0'nının büyükşehirde yaşadığı, %69.2'sinin bekâr, %24.6'sının çocuk sahibi olduğu belirlenmiştir. Çalışan %95.4 ebenin; %76.9'unun kamu kurumunda [Aile Sağlığı Merkezi (ASM)/Toplum Sağlığı Merkezi (TSM) veya hastane] %18.5'inin ise akademide ya da özel ebe olarak çalıştığı (3 ebe çalışmıyor), %44.6'sının çalışma süresinin 1-5 yıl arasında, %55.4'ünün ise 5 yıldan fazla olduğu belirlenmiştir.

Ebelerin %75.4'ünün Adli Ebelik konusunda herhangi bir eğitim almadığı, %49.2'sinin adli bir vaka ile karşılaştığı, kendisi adli bir vakaya hizmet verenlerin oranının %47.7 olduğu, %26.2'sinin adli vaka bildirimini yaptığı, %89.2'sinin adli ebelik branşının olması gerektiğini düşündüğü, %83.0'ünün adli ebelik branşının 'Temel Sağlık Bilimleri ve Hukuk' konularını içermesi gerektiğini belirttiği ve %64.6'sının adli ebelerin hastanelerde çalışması gerektiğini düşündükleri belirlenmiştir.

Tablo 1. Ebelerin Adli Ebelik Bilgi Formunda Yer Alan Önermelere Verdikleri Cevapların Dağılımı

Adli Ebelik Bilgi Formunda Yer Alan Önermeler		n	%
1. Adli Ebelik konusunda kendimi yeterli hissediyorum.	Evet	24	36.9
	Hayır + Kısmen	41	63.1
2. Adli Ebelik 'üreme sağlığı ebeliği, enfeksiyon ebeliği vb' gibi ayrı bir disiplin olmalıdır.	Evet	50	76.9
	Hayır + Kısmen	15	23.1
3. Bence Türkiye'de Adli Ebelere gereksinim vardır.	Evet + Kısmen	65	100
4. Ebelerin adli vaka bildirim yapmaları uygun olur.	Evet + Kısmen	65	100
5. Adli Ebelik konusunda eğitimin mezuniyet öncesi müfredatında yer alması uygun olur.	Evet + Kısmen	65	100
6. Adli Ebelik konusunda eğitimin belirli aralarla mezuniyet sonrası hizmet içi eğitim olarak da yinelenmesi uygun olur.	Evet	31	47.7
	Hayır + Kısmen	34	52.3
7. Adli Ebelik düzenli verilen bir sertifika programı olabilir.	Evet	44	67.7
	Hayır + Kısmen	21	32.3
8. Adli uygulamalarda görev alan ebeler belirli kriterlere/özelliklere sahip olmalıdır.	Evet + Kısmen	65	100
9. Adli bir vaka olduğunda nereye bildirmem gerektiğini biliyorum.	Evet	22	33.8
	Hayır + Kısmen	43	66.2
10. Çalışma hayatımda adli bir durumla karşılaştığımda bu durumu görmezden gelmem.	Evet + Kısmen	65	100
11. Ebelik alanında hangi vakaların adli vaka kapsamına girdiğini ayırt edebilirim.	Evet	34	52.3
	Hayır + Kısmen	31	47.7
12. Adli bir vaka ile karşılaştığımda ilk önce ne yapmam gerektiğini bilirim.	Evet	22	33.8
	Hayır + Kısmen	43	66.2

Tablo 1'de Adli Ebelik Bilgi Formunda yer alan önermelere verilen yanıtlar sunulmuştur. Birleştirilmiş olan yanıtlar incelendiğinde; ülkemizde adli ebelere gereksinim olduğunu (3.önerme), ebelerin adli vaka bildirim yapmalarının uygun olduğunu (4.önerme), Adli Ebelik konusunda eğitimin mezuniyet öncesi eğitim müfredatında yer almasının gerektiğini (5.önerme), adli uygulamalarda görev alan ebelerin belirli kriterlere/özelliklere sahip olmalarını (8.önerme) ve çalışma hayatında adli bir durumla karşılaştığında bunu görmezden gelemeyeceklerini (10.önerme) ebelerin tümü (%100.0) 'Evet' veya 'Kısmen' şeklinde yanıtlamışlardır (Tablo-1). Adli Ebelik bilgi formundaki 3., 4., 5., 8. ve 10. önermelerin bağımsız değişkenlerle arasında (tüm katılımcılar tek tip yanıt verdikleri için) karşılaştırma yapılamamıştır (Tablo-2).

Adli Ebelik Bilgi Formunda ebelerin 'Hayır' ya da 'Kısmen' yanıtı verdikleri önermeler incelendiğinde; %63.1'i adli ebelik konusunda kendini yeterli hissetme (1.önerme); %52.3'ü verilecek eğitimin belirli aralarla mezuniyet sonrası hizmet içi eğitim olarak da yinelenmesi (6.önerme), %66.2'si adli bir vaka olduğunda bildirim yapması gereken yer (9.önerme), %47.7'si alanında adli vakaları ayırt edebilme (11.önerme) ve %66.2'si adli bir vaka ile karşılaştığında ilk önce yapması gereken (12.önerme) konularda oluşturulmuş olan önermeleri 'Hayır' veya 'Kısmen' şeklinde yanıtlamıştır. Ebelerin %76.9'u Adli Ebeliğin ayrı disiplin olması (2.önerme), %67.7'si adli ebeliğin düzenli verilen bir sertifika programı olması (7.önerme) gerektiğini belirtmişlerdir (Tablo-1).

Ebelerin yaş grupları ile adli ebelik bilgi formunda yer alan önermelere vermiş oldukları cevaplar karşılaştırıldığında; sadece 9. önerme olan "Adli bir vaka olduğunda nereye bildirmem gerektiğini biliyorum" önermesi ile yaş grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2=6.364$; $p<0.05$). Fisher's Exact Test ileri analizde farkın 30 yaş altındaki 'Hayır' veya 'Kısmen' diyen ebelerden kaynaklandığı tespit edilmiştir (Tablo-2).

Tablo 2. Bazı Sosyo-Demografik ve Tanımlayıcı Özellikler ile Adli Ebelik Bilgi Formunda Yer Alan Önermelere Verilen Yanıtların Karşılaştırılması

Özellikler	Adli Ebelik Bilgi Formunda Yer Alan Önermeler																							
	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12	
	E+K	Hayır	Evete	H+K	E+K	E+K	E+K	Evete	H+K	Evete	H+K	E+K	Evete	H+K	E+K	Evete	H+K	E+K	Evete	H+K	Evete	H+K		
Yaş Grupları																								
30 yaş altı	n	15	28	36	7	43	43	43	21	22	27	16	43	10	33	43	22	21	15	28				
	%	62.5	68.3	72.0	46.7	32.5	32.5	32.5	67.7	64.7	61.4	76.2	32.5	45.5	76.7	32.5	64.7	67.5	68.2	65.1				
30 yaş ve üzeri	n	9	13	14	8	22	22	22	10	12	17	5	22	12	10	22	12	10	7	15				
	%	37.5	31.7	28.0	53.3	32.5	32.5	32.5	32.3	35.3	38.6	23.8	32.5	54.5	23.3	32.5	35.3	32.5	31.8	34.9				
χ^2		$\chi^2=0.227$		$\chi^2=3.307$		-	-	-	$\chi^2=0.067$		$\chi^2=1.396$		-	$\chi^2=6.364$		-	$\chi^2=0.067$		$\chi^2=0.061$					
p		p=0.634		p=0.069					p=0.796		p=0.237			p=0.012			p=0.796		p=0.805					
Karşılaşma Durumları																								
Karşılaşan	n	11	21	26	6	32	32	32	20	12	19	13	32	10	22	32	21	11	13	19				
	%	45.8	51.2	52.0	40.0	49.2	49.2	49.2	64.5	35.3	43.2	61.9	49.2	45.5	51.2	49.2	61.8	35.5	59.1	44.2				
Karşılaşmayan	n	13	20	24	9	33	33	33	11	22	25	8	33	12	21	33	13	20	9	24				
	%	54.2	48.8	48.0	60.0	50.8	50.8	50.8	35.5	64.7	56.8	38.1	50.8	54.5	48.8	50.8	38.2	64.5	40.9	55.8				
χ^2		$\chi^2=0.176$		$\chi^2=0.665$		-	-	-	$\chi^2=5.540$		$\chi^2=1.994$		-	$\chi^2=0.190$		-	$\chi^2=4.481$		$\chi^2=1.294$					
p		p=0.675		p=0.415					p=0.019		p=0.158			p=0.663			p=0.034		p=0.255					
Bildirim																								
Bildirim Yapan	n	4	13	15	2	17	17	17	10	7	11	6	17	6	11	17	14	3	7	10				
	%	16.7	31.7	30.0	13.3	26.2	26.2	26.2	32.3	20.6	25.0	28.6	26.2	27.3	25.6	26.2	41.2	9.7	31.8	23.3				
Bildirim Yapmayan	n	20	28	35	13	48	48	48	21	27	33	15	48	16	32	48	20	28	15	33				
	%	83.3	68.3	70.0	86.7	73.8	73.8	73.8	67.7	79.4	75.0	71.4	73.8	72.7	74.4	73.8	58.8	90.3	68.2	76.7				
χ^2		$\chi^2=1.773$		$\chi^2=1.660$		-	-	-	$\chi^2=1.143$		$\chi^2=0.094$		-	$\chi^2=0.022$		-	$\chi^2=8.330$		$\chi^2=0.552$					
p		p=0.183		p=0.198					p=0.285		p=0.759			p=0.883			p=0.004		p=0.457					

Çalışmaya katılan ebelerin adli vaka ile karşılaşma durumları (karşılaşanlar, karşılaşmayanlar) ile adli ebelik bilgi formunda yer alan önermelere verdikleri cevaplar karşılaştırıldığında; 6. önerme olan "Adli Ebelik konusunda eğitimin belirli aralarla mezuniyet sonrası hizmet içi eğitim olarak da yinelenmesi uygun olur" önermesinin adli vaka ile karşılaşma durumu arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2=5.540$; $p<0.05$). Fisher's Exact Test ileri analizde farkın karşılaşmayanlarla 'Hayır' veya 'Kısmen' yanıtını verenlerden kaynaklandığı saptanmıştır. Benzer şekilde 11. "Ebelik alanında hangi vakaların adli vaka kapsamına girdiğini ayırt edebilirim" önermesi ile adli vaka ile karşılaşma durumu arasındaki farkın da istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($\chi^2=4.481$; $p<0.05$). Fisher's Exact Test ileri analizde farkın karşılaşmayanlarla 'Hayır' veya 'Kısmen' yanıtını verenlerden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Ebelerin adli vaka bildirimini yapma durumları ile Adli Ebelik bilgi formunda yer alan önermelere verdikleri cevaplar karşılaştırıldığında; sadece 11. önerme olan "Ebelik alanında hangi vakaların adli vaka kapsamına girdiğini ayırt edebilirim" önermesi ile adli vaka bildirimini yapma durumu arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($\chi^2=8.330$; $p<0.05$). Yapılan Fisher's Exact Test ileri analizde farkın adli vaka bildirimini yapmamış olan ve önermeye 'Hayır' veya 'Kısmen' yanıtı veren ebelerden kaynaklandığı tespit edilmiştir (Tablo-2).

Ebelerin; tanımlayıcı bilgilerinden kayıtlı oldukları eğitim programı (yüksek lisans, doktora), medeni durumları (evli, bekar), çalışma yılları (1-5 yıl, 5 yıldan fazla), adli vaka eğitimi alma (eğitim alanlar, eğitim almayanlar) ve çalıştıkları birim (kamu, akademi, özel ebelik, çalışmayan) ile Adli Ebelik Bilgi Formundaki önermelere verdikleri yanıtlar karşılaştırılmıştır. Yapılan analizde aralarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır.

TARTIŞMA

Farklı demografik özelliklere (yaş, eğitim düzeyi, aile öyküsü vb.) sahip ve bir lisansüstü programa kayıtlı 65 ebelik öğrencisine adli ebelik konusunda bilgi ve görüşlerinin sorularak değerlendirilmesi yapılan bu çalışmada genel olarak; ebelerin %75.4'ünün adli ebelik konusunda eğitim almadığı saptanmıştır. İlçe ve arkadaşlarının (2010) çalışmalarında da benzer bulgular yer almaktadır. Çalışmada sağlık personelinin %65.9'u adli vakalarla ilgili bir eğitime, kongreye ya da sempozyuma katılmadıklarını, %52.3'ü ise konu ile ilgili herhangi bir makale ya da kitap okumadıklarını belirtmişlerdir (İlçe ve ark., 2010).

Araştırmamızda ebelerin %49.2'sinin (yaklaşık dört ebeden ikisi) adli bir vaka ile karşılaştığı, %26.2'sinin (yaklaşık dört ebeden biri) adli vaka bildirimini yaptığı belirlenmiştir. Yeşil ve arkadaşlarının 2020 yılında Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nde 502 ebe ve hemşire ile yaptıkları araştırmada katılımcıların %86.3'ünün adli vakayla karşılaşmadığı belirlenmiştir (Yeşil ve ark., 2020). Çalışmalar arasındaki farklılık hedef kitle farkından kaynaklanıyor olabilir. Ebelerin ağırlıklı olarak kadın ve çocuklarla çalışıyor olması, doğum ve kadın hastalıkları ile ilgili adli vakaların çokluğu ebelerin adli vakalarla daha fazla karşılaşılıyor olduğunu açıklamaktadır. Çalışmamızda ebelerin %89.2'si adli ebelik branşının olması gerektiğini düşündüklerini ve %76.9'u Adli Ebeliğin ayrı disiplin olarak sayılmasını isterken tümü Türkiye'de adli ebelere gereksinim olduğunu belirtmişlerdir. Aksu'nun (2017) çalışmasında da ebelerin %80'inin adli ebeliğin ayrı bir ebelik disiplini olması gerektiği, ülkemiz için ihtiyaç olduğu ve ebelik alanının bir dalı olması gerektiği görüşü hakimdir (Aksu, 2017).

Ebelerin %63.1'i çalışmamızda adli ebelik için kendini yeterli hissetmediklerini belirtmişlerdir. Lisans eğitimi müfredat programlarında Adli Ebelik isimli bir ders olmadığı için yanıtların bu şekilde olması, beklenen bir durumdur. Ebelik müfredatları içinde Adli Ebelik kapsamında yer alan konular daha çok, Aile Planlaması, Sağlık Politikaları ve Hukuk, Etik, Kadın Hastalıkları dersleri içerisinde konu olarak yer almaktadır. Şentürk ve arkadaşları da (2013) çalışmalarında hemşirelik son sınıf öğrencilerinin adli hemşirelik hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir (Şentürk ve ark., 2013). Topçu (2015) tarafından acil servislerde çalışan sağlık bakım personeli ile yapılan, benzer şekilde Özdemir ve arkadaşlarının (2017) hemşirelik bölümünde lisans eğitimini sürdüren öğrencilerle yaptıkları çalışmada katılımcıların adli vaka bildirimini nereye yapacaklarını ve adli vaka sürecini bilmedikleri ortaya konmuştur (Topçu, 2015; Özdemir ve ark., 2017). Ebelik ve hemşirelik mesleğine aday 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin adli olgularda sorumlulukları ile ilgili bilgi düzeylerinin belirlenmesi amacı ile Yeşil ve arkadaşlarının (2020) yaptığı çalışmada, öğrencilerin %82,1'inin adli olgu konusunda eğitim almadığı, %76.7'sinin adli olgular ve sorumluluklar konusunda bilgi sahibi olmadığı, %65.9'unun staj sırasında vakaları adli olgu açısından değerlendiremediklerini göstermiştir (Yeşil ve

ark., 2020). Sağlık profesyonellerinin lisans eğitiminde adli olguları değerlendirebilecekleri bir eğitim almaları gerektiği açıktır.

Ebelerin %52.3'ü ebelikte hangi vakaların adli vaka kapsamına girdiğini bilmekteyken (11.önerme), %66.2'si adli bir vaka ile karşılaştığında ilk önce ne yapması (12.önerme) ve nereye bildirmesi (9.önerme) gerektiğini net olarak bilmemektedir. İlçe ve arkadaşları 2010 yılında acil servislerde çalışan sağlık bakım personelleri ile yaptıkları çalışmada, katılımcıların büyük çoğunluğunun delillerin saklanması ve korunması konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirlemişlerdir (İlçe, 2010). Yapılan diğer çalışmalarda olduğu gibi Yeşil ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında da katılımcıların; %70.5'inin adli vaka bildirimini nasıl ve nereye yapılacağını bilmediği, %79.1'inin adli olgu ve sorumlulukları hakkında bilgi sahibi olmadıklarını, %65.9'unun staj sırasında gelen vakaları adli olgu açısından değerlendiremediği, %60.4'ünün tam anlamıyla adli olguyu tanımlayamadığı saptanmıştır (Şentürk ve Büyükaslan, 2013; Özorhan ve ark., 2017; Karakaya, 2018; Yeşil ve ark., 2020). Saral 2009 yılında yapmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasında, Türk Silahlı Kuvvetleri hastaneleri acil servislerinde çalışan hemşirelerin adli olgulara ilişkin eğitimlerinin ve yaklaşımlarının yeterli olmadığını belirtmiştir (Saral, 2009). Bilgiç tarafından 2015 yılında Denizli il merkezinde yapılan çalışmada, ebe ve hemşirelerin adli bir vaka olabilen çocuk istismarı ve ihmali konusunda bilgi ve farkındalık düzeylerinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir (Bilgiç, 2015). Literatür 2009-2020 yılları arasında (11 yıl) yayımlanan araştırmalarla sağlık personelinin adli vakalar konusundaki bilgi düzeyinde değişiklik olmadığını, bu konuda ilerleme kaydedilmemiş olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Çalışmamızda ebelerin, 5.önerme olan "Adli Ebelik konusunda eğitimin mezuniyet öncesi müfredatında yer alması uygun olur" önermesine ebelerin tümünün, 6.önerme olan "Adli Ebelik konusunda eğitimin belirli aralarla mezuniyet sonrası hizmet içi eğitim olarak da yinelenmesi uygun olur" önermesine %47.7'sinin 'Evet' yanıtı vermesi ve %67.7'sinin adli ebeliğin düzenli verilen bir sertifika programı olması (7.önerme) gerektiğini düşünmeleri bu konunun lisans eğitimi ile başlayıp çalışma hayatında da belirli aralıklarla yinelenen bir eğitim olmasının oldukça önemli olduğunu düşündürmektedir. Adli bir vaka ile karşılaşmamış olan ebelerle Adli Ebelik konusunda eğitimin belirli aralarla mezuniyet sonrası hizmet içi eğitim olarak da yinelenmesini (6.önerme) uygun görmeyenler arasındaki farkın anlamlı çıkması ($p<0.05$) da, ebelerin bu eğitimi lisans müfredat programında temel bir eğitim şeklinde almak istemelerine bir vurgu şeklindedir. Yeşil ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında da katılımcıların; %83.7'sinin adli olgu ve sorumluluklarına yönelik ayrı bir eğitime gereksinim duyduğu, %64.5'inin bu eğitimin sertifikalı olmasını istediği ve ayrıca %93.4'ünün verilecek eğitim zamanını "mezuniyet öncesi" olarak belirttikleri saptanmıştır (Yeşil ve ark., 2020).

Adli ebeler, danışmanlık hizmeti verme, tıbbi şikâyetler durumunda profesyonel tanıklık yapma, süreci denetlemek için jinekoloji bilgi ve becerileri ile merkezleri ve hastaneleri ziyaret etme ve süreçlerin doğruluğunu kontrol etme gibi roller üstlenerek kadınların tıbbi uygulama hatasıyla baş etmelerine etkili bir şekilde yardımcı olabilirler. Böylelikle meslekte yanlış uygulama ile ilgili şikâyet oranını azaltabilir ve sonuçları iyileştirebilirler (Iyer, 2002; Gökdoğan 2008). Ebelik mesleğinde yanlış uygulamayla ilgili sorunların ele alınmasında adli ebe rolü, hukuk danışmanı hemşire rolü ile uyumludur (Robertson and Thomson, 2014). Aradaki fark, ebelik mesleğinde yanlış uygulama ve şikâyete yol açan sorunlar ve konular dikkate alındığında, kapsamlı ve uygun hizmetlerin sunulması, ebelik konusunda uzmanlık bilgisinin yanı sıra hukuki bilgi ve iç görü gerektirmesidir. Bu nedenle, iyi eğitilmiş bir adli ebe, yanlış uygulama durumunu ve sonuçlarını iyileştirebilir.

Çalışmamızda ebelerin yaş grubu ile adli vaka bildirimleri arasında yapılan karşılaştırmada 30 yaşından küçük olan katılımcıların adli bir vaka olduğunda nereye bildirmeleri gerektiğini bilmemelerinden (9.önerme) kaynaklanan farkın anlamlı çıkması ($p<0.05$), uzun sürecek olan çalışma hayatlarında adli vaka ile karşılaşma olasılıklarının yüksekliği nedeniyle (çalışmamızda adli vaka ile karşılaşma oranı %49.2) bilgi eksikliklerini kapatma ihtiyacı duydukları şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca adli bir vaka ile karşılaşmamış olup ebelik alanındaki adli vakaların ayırımına gidemeyenler (11.önerme) arasındaki anlamlı fark ($p<0.05$) ebeler tarafından konunun belirsizlik, endişe, tedirginlik yaratan bir durum olarak algılandığını düşündürmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bir yüksek lisans tezi olan bu çalışma; COVID-19 Pandemisi öncesinde planlanmış ancak verilerin toplanması pandemi döneminde gerçekleşmiştir. Araştırma örneklemini lisansüstü eğitimine devam ederken aynı zamanda çalışan yeni mezun ebelerin oluşturduğu bu süreçte ebelerin fiyasyonda görev yapmaları veya yoğun koşullarda sık nöbet tutuyor olmaları gibi nedenlerle hedeflenen örneklem sayısına ulaşamaması araştırmanın kısıtlılığını oluşturmuştur. Öte yandan;

- pandemi sürecinde araştırmanın izin belgelerinin üniversitelerdeki anabilim dalı başkanlarına geç ulaşması veya hiç ulaşamaması,
- ebelerin yoğun çalışmalarının getirdiği viral yükün fazla olmasının da etkisiyle çabuk yorulma, enfeksiyona yatkınlık ve COVID-19'a maruz kalma gibi nedenlerle akademik faaliyetlerin ötelenmesi ile araştırmaya katılma davetinin yanıtlanmaması durumları araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın sonucunda adli vaka ile karşılaşma oranı %49.2 olarak saptanmıştır. Ebelerin %75.4'ü Adli Ebelik konusunda eğitim almamış, %49.2'si adli bir vaka ile karşılaşmış, %26.2'si adli vaka bildirimini yapmıştır ve %63.1 ebe Adli Ebelik konusunda kendini yeterli hissetmemektedir.

Ülkemizde adli ebelere gereksinim olduğu, ebelerin adli vaka ile karşılaşma olasılıklarının yüksekliği ve görmezden gelinemeyecek bir durum olması nedeniyle ebelerin adli vaka bildirimini yapmalarının uygun olduğu bu gerekçelerle de lisans eğitim müfredatında adli ebelik eğitime yer verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Obstetri ve Jinekoloji bilim dalı, adli olaylarla karşılaşılma sıklığının en yüksek olduğu tıp alanlarından biri olup çalışma alanı gereği ebelerin bu konuda yeterli donanıma sahip olmaları gereklidir. Bu nedenle lisans ve lisansüstü müfredatlarına tıbbi hukuk ve adli tıp vb derslerin eklenmesi sağlanmalıdır. Daha iyi ve profesyonel bir sağlık hizmeti sunumu için ebelik temel eğitimi içinde adli tıbbin temel konuları da yer almalıdır. Ebeler hizmet içi eğitimlerle de bilgilerini belirli aralarla güncellemeli ve adli olayların bildirimini yasalara uygun şekilde yerine getirebilmelidir.

Bu çalışmanın yapılacak daha ileri düzey çalışmalara temel oluşturması ve ebelerin konu ile ilgili donanımının artırılması önerilmektedir.

Teşekkür

Bu çalışmaya katılan tüm ebelere teşekkür ederiz.

Çıkar Çatışması

Araştırma ile ilgili yazarlar arasında herhangi bir çatışma durumu söz konusu değildir.

Yazar Katkıları

Plan, design: SH, BKS; **Material, methods and data collection:** SH, **Data analysis and comments:** SH, BKS; **Writing and corrections:** SH, BKS.

KAYNAKLAR

- Tıraşçı Y., Durmaz U., Altınal A., Bulut K., Özdemir Y., Cengiz D., Uysal C., Gören S. Dicle Üniversitesi Adli Tıp Anabilim Dalınca 2012-2015 Yılları Arasında Düzenlenen Adli Raporların Retrospektif Olarak Değerlendirilmesi. Dicle Tıp Dergisi, 2016; 43 (3): 424-430.
- Özorhan E., Altınayak S., Ejder Apay S. Obstetrik Acillere Adli Vakalar. Kocatepe Tıp Dergisi. 2017; 18: 119-129.
- Şentürk S. & Büyükaslan B. Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin Adli Hemşirelik Konusundaki Bilgi Ve Görüşlerinin Belirlenmesi. Bozok Tıp Derg 2013;3(3):19-26.
- Karakaya İ. & Mercanlıoğlu A.Ç. (2019). Tıbbi Dokümantasyonun Sağlık Kuruluşları Açısından Önemi: Kamu ve Özel Hastane Çalışanlarının Tıbbi Kayıt Sistemine Yönelik Tutumları, International Social Sciences Studies Journal, 5(34): 2426-2436. DOI: 10.26449/sss.1473
- Aksu S. (2017). "Forensic midwifery" in Selected Topics in Midwifery Care. Chapter 6, 111-125. IntechOpen. DOI: 10.5772/intechopen.82222
- Hancı H. (2003). Forensic nursing. Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi. 2003; 1:51
- Gökdoğan M. & Erkol Z. (2005). Türkiye Adli Tıp Hemşireliği: Bir anket. Klinik Adli Tıp Dergisi. 2005; 12: 14-17.

- Savaş H. (2007). Sağlık Çalışanlarının ve Sağlık Kurumlarının Tıbbi Müdahalelerinden Doğan Sorumluluklar. 2. baskı Ankara: Seçkin Kitabevi; 47 p.
- Aydın Doğan R. & Yılmaz, E. (2018). Ebelik Öğrencilerinin Adli Ebelik ve Adli Vakalarla İlgili Bilgi ve Görüşlerinin Belirlenmesi. J For Med; 35(1):11-20. DOI:10.5505/adlitip.2021.74508
- Yurdugül H. (2005). Ölçek Geliştirme Çalışmalarında Kapsam Geçerliği İçin Kapsam Geçerlik İndekslerinin Kullanılması, XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 28-30 Eylül 2005 <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~yurdugul/3/indir/PamukkaleBildiri.pdf>
- Veneziano L. & Hooper J. (1997). "A method for quantifying content validity of health-related questionnaires". American Journal of Health Behavior, 21(1):67-70.
- Yurdugül H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Tam metin bildiri 1-6, 771-774.
- Yeşilyurt S. & Çapraz C. (2018). Ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan kapsam geçerliği için bir yol haritası. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20(1), 251-264. DOI:10.17556/erziefd.297741
- İlçe A, Yıldız D, Baysal G, Özdoğan F, Taş F. (2010). Acil servislerde çalışan sağlık bakım personelinin adli olgularda delillerin korunması ve saklanmasıyla yönelik bilgi ve uygulamalarının incelenmesi. Ulus Travma Acil Cerrahi Derg 2010; 16 (6):546-551
- Yeşil H, Sezer G, Yavuz MS. (2020). Ebelik ve Hemşirelik Öğrencilerinin, Hemşire ve Ebenin Adli Olgulardaki Sorumlulukları İle İlgili Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi. Van Tıp Derg 27(1): 26-33, 2020. DOI: 10.5505/vtd.2020.04379
- Topçu E. T. (2015). Acil servislerde çalışan sağlık bakım personelinin sık karşılaşılan adli olgulara yaklaşımlarına ilişkin bilgi düzeylerinin belirlenmesi (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik AD Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), Ankara, 2015.
- Özdemir FÖ, Alemdar DK. Hemşirelik Öğrencilerinin Adli Vakalar ile Karşılaşma Durumları ve Adli Vakaların Bildirimine İlişkin Görüşleri. Uluslararası 3. Adli Hemşirelik Kongresi, Bozok Üniversitesi Kongre ve Kültür Merkezi, 12-14 Ekim 2017. Kongre Kitabı, s:90.
- Saral S. (2009). TSK Hastaneleri Acil Servis Hemşirelerinin Adli Olgulara İlişkin Yaklaşımları, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Cerrahi Hastalıklar Hemşireliği AD, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), İstanbul, 2009.
- Bilgiç H. (2015). Denizli İl Merkezindeki Aile Sağlığı Merkezlerinde Görev Yapan Ebe ve Hemşirelerin Çocuk İstismarı ve İhmali Konusundaki Deneyimleri, Bilgi ve Farkındalık Düzeyleri. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği AD, Uzmanlık Tezi, Denizli, 2015.
- Iyer, P.W. (2002). Legal nurse consulting: principles and practice. 2nd ed. Florida: CRC Press, ISBN-10: 0849314186, ISBN-13: 978-0849314186, November 26, 2002.
- Gökdoğan MR. (2008). Cinsel saldırı konusunda çalışan adli hemşireye (SANE) duyulan gereksinim, Adli Tıp Bülteni, 13 (2):69-77.
- Robertson, J and Thomson, A. (2014). A phenomenological study of the effects of clinical negligence litigation on midwives in England: the personal perspective. Midwifery. 30(3):e121-e130.